

УДК 549.091:342.951

П.М. Баранов, доктор геологічних наук, професор, судовий експерт
E-mail: pn2dsbaranov@gmail.com

Р.С. Кірін, доктор юридичних наук, доцент, судовий експерт
E-mail: kirinrs62@gmail.com

Дніпропетровський НДЕКЦ МВС України,
вул. Будівельний тупик, 1, Дніпро, 49033, Україна

Сучасні проблеми нормативно-правового регулювання у сфері гемологічної експертизи

DOI: [https://doi.org/10.53056/2021-2\(104\)-3](https://doi.org/10.53056/2021-2(104)-3)

(Рекомендовано доктором геологічних наук Вижвою С.А.)

Аналізуються положення нормативно-правових актів, пов'язаних з особливостями регулювання гемологічних правовідносин. Досліджуються проблеми вартісних відносин у судовій гемологічній експертизі, які безпосередньо зумовлені станом гемологічного об'єкта (надрового, мінерального (первинного), виробничого і вторинного), формою власності на нього та статусом суб'єкта володіння. Автори звертають увагу на особливості застосування положень оціночного законодавства щодо гемологічних відносин у вигляді наявних застережень стосовно діяльності судових експертів. Розглянуті окремі проблеми експертизи і стандартизації в гемологічних правовідносинах.

Ключові слова: гемологічні правовідносини, дорогоцінне каміння, вартість, оцінка, стандарти, гемологічні ресурси, судова експертиза.

Зв'язок з попередніми дослідженнями

Проблеми судової експертизи та правові аспекти експертної оцінки висвітлювалися в наших роботах, а також у деяких публікаціях фахівців Державного гемологічного центру України. В основу публікацій покладено аналіз Законів України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», «Про стандартизацію», «Про судову експертизу», а також численних постанов Кабінету Міністрів

України, наказів Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України, Міністерства фінансів України, Державного гемологічного центру України, Міністерства юстиції України.

Постановка проблеми

Гемологія, як і будь-яка інша галузь знань, має свій предмет. Р. Холмс і Р. Краунінгшїлд, не кажучи конкретно про предмет науки, зазначали, що хоча гемологія і має справу насамперед зі складом, структурою, властивостями, поширенням, походженням, обробкою і способами ідентифікації дорогоцінного каміння, зміст її значно ширше. Вона має справу з такими властивостями мі-

нералів, які майже не представляють інтересу для мінералогів, а також з багатьма мінералами як природними (геогенними), так і штучними (техногенними), які загалом не стосуються мінералогії [1].

Натомість специфічний інтерес науковця формує певний погляд на об'єкт, що являє собою аспект розгляду (дослідження). Тому об'єкт, який розглядається дослідником в обраному аспекті, формує у свідомості суб'єкта предмет науки – узагальнене уявлення наукової спільноти про обраний фрагмент реальності, тобто про об'єкт. Відтак, виходячи з наведеної позиції, можна визначити предмет гемології як сукупність уявлень про закономірності утворення

(мінералогенія), властивості, технології обробки, особливості використання, дослідження, експертизу, сертифікацію, обіг та ціноутворення дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння.

Потребуючи правового регулювання, вказана сукупність гемологічних відносин становить предмет відповідного правового утворення. Останнє пропонується розглядати як гемологічне право сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері організації та здійснення гемологічної діяльності, пов'язаної із набуттям права користування, видобування, власності, використання та операціями з гемологічними об'єктами у вигляді надрових, мінеральних, виробничих і вторинних ресурсів, контролем за їх обігом та експертизою.

Структурним складовим гемологічного права є право гемологічної експертизи [2], предмет правового регулювання якого становлять суспільні відносини, що регулюються відповідними юридичними нормами. У свою чергу його елементами є суб'єкти, їх поведінка, об'єкти (предмети та явища, з приводу яких виникають правові відносини), соціальні факти (обставини, випадки), через які настають, відбуваються чи припиняються певні гемологічні правовідносини.

Серед останніх певний науково-практичний інтерес становлять відносини судової гемологічної експертизи, адже на тлі браку теоретичних пошуків у цій сфері спостерігається нагальна потреба у постановці та розв'язанні низки правозастосовних проблем.

Викладення основних результатів

Проблема вартісних відносин у судовій гемологічній експертизі

Серед основних завдань судової експертизи дорогоцінного каміння (далі – ДК) є визначення його класифікаційних, якісних, геолого-мінералогічних, товарних та інших характеристик [3], що розкривають правовий режим її об'єктів: дорогоцінного каміння, діамантів, дорогоцінного каміння органічного утворення (далі – ДКОУ), напівдорогоцінного каміння (далі – НДК), декоративного каміння і виробів з нього,

ювелірних виробів зі вставками каміння та сировини (алмазної, бурштинової тощо).

Натомість одним з вирішуваних питань гемологічної експертизи, яке хоч і носить орієнтовний характер, проте в судовому процесі має чи не ключове значення, є питання: «Яка вартість каміння, наданого для дослідження?»

Зазначене питання має досить неоднозначне вирішення у вітчизняному законодавстві. З одного боку, згідно із Законом України «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними» (далі – закон про ДМіДК) [4], до функцій управління органів виконавчої влади України у сфері видобутку, виробництва, використання, зберігання дорогоцінних металів (далі – ДМ), ДК, ДКОУ та НДК та контролю за операціями з ними належать, серед іншого, розроблення і проведення єдиної державної політики видобутку, виробництва, використання та зберігання ДМ і ДК, ДКОУ та НДК. Тобто, встановлюючи порядок ціноутворення на дорогоцінне каміння до моменту його використання (переробки, обробки, використання і застосування для виробничих, наукових, соціально-культурних та інвестиційних потреб), держава, по суті, позбавляє його статусу ринкового товару. Наприклад, видобуте з надр або рекупероване дорогоцінне каміння в розсортованому вигляді при продажу суб'єктами їх видобування і виробництва, а також дорогоцінне каміння першого порядку першочергово пропонується Міністерству фінансів України (далі – Мінфін) і Національному банку України (далі – НБУ).

Водночас закон про ДМіДК містить й приписи, що дають підстави і для протилежних висновків, зокрема:

1) суб'єкти господарювання, незалежно від форми власності, та фізичні особи в установленому порядку набувають у власність дорогоцінне каміння, ДКОУ та НДК на ринках ДМ і ДК за договорами купівлі-продажу, дарування, іншими цивільно-правовими договорами, а також за правом спадкоємства;

2) оплата ДМ і ДК, які закуповуються до Державного фонду ДМ і ДК України і знаходяться на зберіганні у Державному сховищі ДМ і ДК України, а також продаж цінностей із Державного

сховища ДМ і ДК України здійснюються за ринковими цінами, діючими на день продажу;

3) Мінфін і НБУ здійснюють операції із купівлі-продажу ДМ і ДК, інших коштовностей на внутрішньому і зовнішньому ринках;

4) купівля-продаж цінностей із Державного фонду ДМ і ДК України здійснюється за рішенням Мінфіну, виходячи з необхідності забезпечення поточних та перспективних потреб в обсягах, необхідних для:

- забезпечення виробничих, наукових, соціально-культурних та інвестиційних потреб держави;
- продажу суб'єктам господарювання;
- закладення резерву до Державного сховища ДМ і ДК України;
- продажу на світовому ринку; продажу на інші цілі, визначені Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ).

Ця ситуація, як уявляється, безпосередньо пов'язана як зі станом власне гемологічного ресурсу (надрового, мінерального (первинного), виробничого і вторинного), так із формою власності на нього, адже відповідно до закону про ДМіДК (ст. 10):

- ДМ і ДК, ДКОУ та НДК, нагромаджені в надрах, є об'єктами права власності Українського народу;
- ДМ і ДК, ДКОУ та НДК можуть перебувати у державній та інших формах власності, у власності юридичних та фізичних осіб;
- право власності на ДМ і ДК, ДКОУ та НДК та захист права власності регулюються законодавчими актами України;

- видобуті з надр ДМ і ДК, ДКОУ та НДК, інша продукція і прибутки, отримані відповідно до законодавства при видобуванні ДМ і ДК, ДКОУ та НДК, тощо є власністю суб'єктів видобування, якщо інше не встановлено: а) спеціальним дозволом на користування надрами; б) договорами державного замовлення, укладеними за участю цих суб'єктів; в) міжнародними договорами України, ратифікованими Верховною Радою України.

Слід зазначити, що відповідно до ст. 316 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Особливим

видом права власності є право довірчої власності, яке виникає внаслідок закону або договору. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд та має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону (ст. 319 ЦКУ).

Право власності, згідно зі ст. 328 ЦКУ, набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів, і вважається набутих правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності чи необґрунтованість активів, які перебувають у власності, не встановлені судом. У набувача майна за договором право власності виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом (ст. 334 ЦКУ).

Таким чином, у разі якщо особа придбаває будь-які вироби з дорогоцінного каміння або з дорогоцінним камінням, продавець повинен надати такій особі відповідний розрахунковий документ, який підтверджує купівлю зазначеного виробу, а такий виріб у свою чергу повинен мати відомості щодо проходження державного експертно-пробірного контролю.

Основні вимоги та порядок здійснення останнього за якістю ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінних металів, матеріалів, що містять дорогоцінні метали, відповідністю їх державним стандартам, а також відповідності вставок із ДК (природного та штучного), ДКОУ та НДК (природного та штучного) найменуванню, ваговим та технічним характеристикам, зазначеним на етикетці (бирці) виробу, запроваджені відповідною Інструкцією Мінфіну [5].

Якщо говорити про вартість каменю, то вона являє собою суспільно визнаний еквівалент його цінності як об'єкта оцінки, виражений у грошовій формі. До сумарної оцінки якості каменю в грошовому вираженні можна віднести такі складові, як: назва, колір, чистота, огранювання, полірування, розміри, форма, облагородження, походження, мода, місце видобування. Крім того, слід враховувати, що торгівля самоцвітами – це бізнес, тому кожен у ланцюжку власників (володільцев) каміння від копальні до торговця виробами намагається отримати прибуток. Коштовне каміння доходить до споживача через

коло суб'єктів, і чим більше брокерів та дистриб'юторів, які працюють з таким продуктом, тим вище буде кінцева ціна. Таким чином, певний дорогоцінний камінь може мати вартість, яка коливатиметься в межах до 200 % залежно від статусу суб'єкта, у якого здійснюється покупка каміння.

Так само особливістю національного гемологічного законодавства є наявність диференціації вартісних відносин за суб'єктною ознакою «покупець – продавець». Наприклад, продаж ДМ і ДК, ДКОУ та НДК з Державного фонду ДМ і ДК здійснюється за ринковими цінами, при цьому продаж виробів з ДМ і ДК, ДКОУ та НДК на аукціоні здійснюється за найвищими цінами, що склалися під час проведення аукціону, але не нижче ринкових [6]. При торгівлі дорогоцінним камінням, ДКОУ та НДК у сирому та обробленому вигляді і виробами з них, що належать суб'єктам господарювання на праві власності, споживач має право на вільний вибір товару, на перевірку його якості, безпеки, комплектності, міри, ваги та ціни, демонстрацію безпечного та правильного його використання. На вимогу споживача продавець зобов'язаний надати йому контрольовимірковальний прилад, документи про якість, безпеку, ціну товару [7].

У тісному зв'язку з вартісними (ціновими) відносинами в гемологічній сфері знаходяться відносини з оцінки дорогоцінного каміння, що підтверджується застосуванням сукупності таких термінів, як «оцінка», «вартісна оцінка», «експертна оцінка», «експертна грошова оцінка», «ціна», «вартість», «оціночна вартість», «оцінна вартість», які стосовно коштовного та декоративного каміння потребують окремих, більш ґрунтовних досліджень.

Наразі зазначимо, згідно зі ст. 15 «Державний контроль за якістю дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них» закону про ДМіДК, Державний гемологічний центр України (далі – ДГЦУ) відповідно до законодавства проводить, зокрема, експертну оцінку ДК, ДКОУ та НДК, зарахованого до Державного фонду ДМ і ДК України.

Під час проведення оцінки враховується вартість відповідно до експертного висновку ДГЦУ, яка визначається за результатами гемологічної експертизи зазначеного каміння. На підставі цінових показників, які публікуються в до-

відковому бюлетені «Довідник цін коштовного та декоративного каміння», що видається відповідно до урядової постанови [8] і діють на дату оцінки [9]. У щоквартальному довідковому бюлетені «Довідник цін коштовного та декоративного каміння» ДГЦУ відображає інформацію про динаміку цінових показників на природне дорогоцінне, напівдорогоцінне та декоративне каміння у сировині та виробках.

Проблема оціночних відносин у судовій гемологічній експертизі

Оцінка майна, майнових прав, відповідно до ст. 3 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [10] (далі – закон про оцінку майна) – це процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами (далі – НПА), зазначеними в ст. 9 цього закону, і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності. Зокрема, методичне регулювання оцінки майна здійснюється у відповідних НПА з оцінки майна:

1) положеннях (національних стандартів) оцінки майна, що затверджуються КМУ: постанова КМУ від 10 вересня 2003 р. № 1440 Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»; постанова КМУ від 28 жовтня 2004 р. № 1442 Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна»; постанова КМУ від 29 листопада 2006 р. № 1655 Про затвердження Національного стандарту № 3 «Оцінка цілісних майнових комплексів»; постанова КМУ від 3 жовтня 2007 р. № 1185 Про затвердження Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності»;

2) методиках та інших НПА, які розробляються з урахуванням вимог положень (національних стандартів) і затверджуються КМУ або Фондом державного майна України (далі – ФДМУ).

Розроблення НПА з оцінки майна здійснюється на засадах міжнародних стандартів оцінки. Втім, при застосуванні положень закону про оцінку майна щодо гемологічних відносин необхідно враховувати наявні застереження як на законодавчому, так і на підзаконному рівнях.

По-перше. В урядовій Методиці оцінки майна [11] встановлено, що ДМ і ДК, ДКОУ, НДК та декоративне каміння включаються до акта оцінки майна за вартістю, що визначається в порядку, встановленому Мінфіном та ФДМУ. У цьому разі йдеться про Порядок їх оцінки [9].

По-друге. Під час застосування процедур майнового методичного підходу вартість ДМ і ДК, ДКОУ, НДК та декоративного каміння включається до звіту про оцінку єдиного майнового комплексу за вартістю, що визначається у порядку, який встановлюється Мінфіном та ФДМУ.

По-третє. «Довідка про наявність на обліку підприємства ДМіДК та їх вартість» включена до Переліку документів, необхідних для проведення оцінки єдиного майнового комплексу з метою визначення розміру статутного капіталу господарського товариства.

По-четверте. Діяльність судових експертів, пов'язана з оцінкою майна, здійснюється на умовах і в порядку, передбачених Законом України «Про судову експертизу», з урахуванням особливостей, визначених законом про оцінку майна щодо методичного регулювання оцінки цього майна. Інші положення закону про оцінку майна не поширюються на судових експертів.

Законом про оцінку майна окреслено певне коло суб'єктів оціночної діяльності:

1) суб'єкти господарювання – зареєстровані в установленому законодавством порядку фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи незалежно від їх організаційно-правової форми та форми власності, які здійснюють господарську діяльність, у складі яких працює хоча б один оцінювач, та які отримали сертифікат суб'єкта оціночної діяльності відповідно до цього закону;

2) органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які отримали повноваження на здійснення оціночної діяльності в процесі виконання функцій з управління та розпорядження державним майном та (або) майном, що є у комунальній власності, та у складі яких працюють оцінювачі.

За загальним правилом, права, обов'язки та відповідальність суб'єктів оціночної діяльності встановлюються законом про оцінку майна та іншими

законами. Водночас права, обов'язки та відповідальність оцінювача (суб'єкта оціночної діяльності), який проводить експертизу на підставі ухвали (постанови) суду про її призначення, визначаються законодавством України про судову експертизу та законом про оцінку майна.

При цьому оцінювачами можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які відповідно до вимог закону про оцінку майна: а) склали кваліфікаційний іспит; б) одержали кваліфікаційне свідоцтво оцінювача. В іншому разі експерт, який займається сертифікацією дорогоцінних каменів, має ухилитися від прямої вартісної оцінки, оскільки: цьому виду оцінки характерна значна суб'єктивність; практично будь-який документ, що містить вартісну оцінку, а так само суб'єкт цієї оцінки потрапляють під вимоги закону про оцінку майна; оцінка майна, яка проведена суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання без чинного сертифіката, є недійсною. Оцінка майна проводиться на підставі договору між суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання та замовником оцінки або на підставі ухвали суду про призначення відповідної експертизи щодо оцінки майна.

Для оцінки інструменту з умістом природних алмазів ураховується вартість відповідно до висновку Інституту надтвердих матеріалів НАН України, в якому зазначається залишкова вартість інструменту та вміст у ньому природних алмазів [9].

Оцінку огранених вставок експерт проводить на основі діючих преїскурантів, технічних умов, а в разі їх відсутності – за допомогою тих чи інших зарубіжних «індексів» (необов'язкових для застосування преїскурантів) маркетингових центрів: Rappaport, Guide, GemKey (Palmeri), Michelson тощо. Тому ринкова ціна на території України визначається преїскурантами фірм постачальників, але, як правило, вона є договірною.

Найважливіші питання, пов'язані з методологією, термінологією, ціноутворенням та експертною практикою у сфері сучасного товарознавства коштовностей, висвітлені в роботі фахівців ДГЦУ [12].

Проблема експертних гемологічних правовідносин

З метою вдосконалення механізму ціноутворення і уніфікації методів експертизи якості та вартості природного каміння відповідно до вимог світового ринку КМУ постановив покласти на ДГЦУ функції з підготовки, а також акредитації експертів-гемологів дорогоцінного, напівдорогоцінного та декоративного каміння для підприємств, установ і організацій України [13]. Крім того, з метою захисту економічних інтересів держави та приведення законодавства у відповідність до міжнародних норм КМУ постановив покласти на ДГЦУ оцінку вартості природного каміння та видачу свідоцтва про його оцінку за формою, затвердженою Мінфіном [14].

Слід звернути увагу на певні аспекти впровадження останньої урядової постанови. По-перше, Мінфін затвердив форму не свідоцтва про оцінку, а форму висновків за результатами експертизи [15]. По-друге, у попередній редакції наказу Мінфіну була здійснена диференціація форм висновків за гемологічними об'єктами: Висновок за результатами експертизи коштовних каменів; Висновок за результатами експертизи зразків колекційних мінералів та гірських порід; Висновок за результатами експертизи коштовних каменів в ювелірних виробках; Висновок за результатами експертизи декоративних каменів. Чинна редакція наказу передбачає диференціацію форм висновків за суб'єктами гемологічної експертизи: Висновок за результатами експертизи гемологічних об'єктів, які видаються штатними експертами ДГЦУ; Висновок за результатами експертизи гемологічних об'єктів, які видаються акредитованими експертами ДГЦУ.

Крім того, в Інструкції про здійснення державного експертно-пробірного контролю [5] передбачена форма Висновку з експертного визначення та оцінки вставок дорогоцінного каміння, в якій встановлені такі показники: назва каменів; маса; форма і тип; колір; дефектність; оцінна вартість; преїскурант, на підставі якого здійснена оцінка.

Порядок виконання гемологічної експертизи декоративного каміння у сировині, обробленому та необробленому вигляді, виробів з нього, а також

його штучних аналогів, гірських порід та мінеральних речовин, яка здійснюється штатними та акредитованими експертами декоративного каміння ДГЦУ, визначає Інструкція Мінфіну та ДГЦУ [16].

В аспекті гемологічних експертних відносин також окремої уваги потребує і питання співвідношення понять «гемологічна експертиза», «незалежна гемологічна експертиза» та «судова гемологічна експертиза».

Проблема стандартизації в гемологічних правовідносинах

Усвідомлення та подальших науково-практичних пошуків, безумовно, вимагають новітні зміни, які відбулися 16.10.2020 у змісті закону про ДМіДК [17]. Йдеться про виключення поняття «стандарт» у правовому регулюванні гемологічних відносин, а саме: держав-

ний пробірний контроль за якістю виробів з ДМ і ДК – перевірка відповідності виробів вимогам чинних НПА (положень, правил); слова «державних стандартів, технічних умов» – виключені (п. 27 ст. 1).

КМУ до зазначеного строку має привести свої НПА у відповідність до цього закону, а також забезпечити перегляд та приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх НПА до аналогічної відповідності.

Висновки

Проблема вартісних відносин у судовій гемологічній експертизі має досить неоднозначне рішення у вітчизняному законодавстві. Державне регулювання ціноутворення на дорожочініні камені, по суті, позбавляє їх статусу ринкового товару.

Діяльність судових експертів, пов'язана з оцінкою майна, здійснюється на умовах та в порядку, передбачених Законом України «Про судову експертизу», інші положення закону про оцінку майна не поширюються на судових експертів. Разом з тим необхідно розмежувати поняття «гемологічна експертиза», «незалежна гемологічна експертиза» і «судова гемологічна експертиза».

Виключення поняття «стандарт» в правовому регулюванні гемологічних відносин дасть можливість більш об'єктивно вирішувати питання експертної оцінки. При цьому необхідно забезпечити перегляд і приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів до аналогічної відповідності.

Використані джерела

1. Минералогическая энциклопедия / Под ред. К. Фрея. – Л.: Недра, 1985.
2. Кірін Р.С., Баранов П.М. Хронологія джерел права гемологічної експертизи // Теорія та практика судово-експертної діяльності: матеріали VIII міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 27 листоп. 2019 р.) : у 2 ч. / [редкол.: С.С. Чернявський, А.А. Саковський, Б.Є. Білозьоров та ін.]. – Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. – 472 с. – С. 179 – 182.
3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України від 26.12.2012 № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>
4. Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорожочінініні металів і дорожочінініні каміння та контроль за операціями з ними : Закон України 18 листопада 1997 р. № 637/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637/97-%D0%B2%D1%80?find=1&text>
5. Про затвердження Інструкції про здійснення державного експертно-пробірного контролю за якістю ювелірних та побутових виробів з дорожочінініні металів : наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 244 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 05.02.2003 № 143). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0874-99?find=1&text>
6. Про порядок продажу дорожочінініні металів і дорожочінініні каміння, дорожочінініні каміння органогенного утворення та напівдорожочінініні каміння з Державного фонду дорожочінініні металів і дорожочінініні каміння : постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 1998 р. № 653 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2012 р. № 1096). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/653-98-%D0%BF#n9>
7. Про Правила торгівлі дорожочінініні металами (крім банківських металів) і дорожочінініні камінням, дорожочінініні камінням органогенного утворення та напівдорожочінініні камінням у сирому та обробленому вигляді і виробами з них, що належать суб'єктам господарювання на праві власності : постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 1998 р. № 802 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 січня 2017 р. № 41). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-98-%D0%BF?find=1&text>
8. Про видання довідників оптових цін на діаманти, дорожочінініні, напівдорожочінініні та декоративне каміння від 31 травня 1995 р. № 369. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-95-%D0%BF#Text>
9. Про затвердження Порядку оцінки дорожочінініні металів, дорожочінініні каміння, дорожочінініні каміння органогенного утворення, напівдорожочінініні та декоративного каміння під час приватизації (корпоратизації): наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 21.05.2001 № 242/855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0494-01#Text>
10. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12 липня 2001р. № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>

11. Про затвердження Методики оцінки майна: постанова Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 р. № 1891 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 р. № 224). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF?find=1&text>
12. Як оцінювати коштовності з дорогоцінних каменів і металів / В.В. Індутний [та ін.] ; відп. ред. В.І. Павлишин; Державний гемологічний центр України. – К.: ТОВ «АЛМА», 2002. – 272 с.
13. Про акредитацію та підготовку експертів-гемологів дорогоцінного, напівдорогоцінного та декоративного каміння: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 1996 р. № 673. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/673-96%D0%BF#Text>
14. Про загальну класифікацію та оцінку вартості природного каміння : постанова Кабінету Міністрів України від 26 від 27 липня 1994 р. № 512. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512-94-%D0%BF#Text>
15. Про затвердження: тарифів на роботи, пов'язані з проведенням експертизи та підготовкою експертів-гемологів з дорогоцінного, напівдорогоцінного та декоративного каміння; форм висновків за результатами експертизи дорогоцінного, напівдорогоцінного та декоративного каміння; форми «Свідоцтва», а також «Положення про акредитацію експертів-гемологів дорогоцінного, напівдорогоцінного та декоративного каміння»: наказ Міністерства фінансів України від 29.01.1997 № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-97#Text>
16. Про затвердження Інструкції про порядок виконання гемологічної експертизи декоративного каміння, його штучних аналогів, гірських порід та мінеральних речовин (у новій редакції): наказ Міністерства фінансів України, Державного гемологічного центру України від 26.12.2006 № 89/06. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v89_0214-06#Text
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про стандартизацію»: Закон України від 20 вересня 2019 р. № 124-IX // Голос України від 16.10.2019. – № 197.

References

1. Myneralohycheskaia entsyklopedyia / Pod red. K. Freia. – L.: Nedra, 1985.
2. Kirin R.S., Baranov P.M. Khronolohiia dzherel prava hemolohichnoi ekspertyzy // Teoriia ta praktyka sudovo-ekspertnoi diialnosti: materialy VIII mizhvidom.nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 27 lystop. 2019 r.): u 2 ch. / [redkol.: S.S. Cherniavskyyi, A.A. Sakovskyyi, B.Ie. Bilozorov ta in.]. – Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2019. – 472 s. – S. 179 – 182.
3. Pro zatverdzhennia Instruksii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen ta Naukovo-metodychnykh rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen: Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 08.10.1998 № 53/5 (u redaktsii nakazu Ministerstva yustytzii Ukrainy vid 26.12.2012 № 1950/5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>
4. Pro derzhavne rehuliuвання видобутку, виробництва і використання дороготинних металів і дороготинного каміння та контроль за операціями з ними: Закон України 18 lystopada 1997 r. № 637/97-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637/97-%D0%B2%D1%80?find=1&text>
5. Pro zatverdzhennia Instruksii pro zdiisnennia derzhavnoho ekspertno-probirnoho kontroliu za yakistiu yuvelirnykh ta pobutovykh vyrobiv z dorohotsinnykh metaliv: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 20.10.1999 № 244 (u redaktsii nakazu Ministerstva finansiv Ukrainy vid 05.02.2003 № 143). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0874-99?find=1&text>
6. Pro poriadok prodazhu dorohotsinnykh metaliv i dorohotsinnoho kaminnia, dorohotsinnoho kaminnia orhanohennoho utvorennia ta napivdorohotsinnoho kaminnia z Derzhavnoho fondu dorohotsinnykh metaliv i dorohotsinnoho kaminnia: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 7 travnia 1998 r. № 653 (u redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 lystopada 2012 r. № 1096). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/653-98-%D0%BF#n9>
7. Pro Pravyla torhivli dorohotsinnykh metalamy (krim bankivskykh metaliv) i dorohotsinnykh kaminniam, dorohotsinnykh kaminniam orhanohennoho utvorennia ta napivdorohotsinnykh kaminniam u syromu ta obrobenomu vyhladi i vyrobamy z nykh, shcho належать суб'єктам господарювання на прями власності: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 4 chervnia 1998 r. № 802 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 sichnia 2017 r. № 41). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/802-98-%D0%BF?find=1&text>
8. Pro vydannia dovidnykiv optovykh tsin na diamanty, dorohotsinne, napivdorohotsinne ta dekoratyvne kaminnia vid 31 travnia 1995 r. № 369. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/369-95-%D0%BF#Text>
9. Pro zatverdzhennia Poriadku otsinky dorohotsinnykh metaliv, dorohotsinnoho kaminnia, dorohotsinnoho kaminnia orhanohennoho utvorennia, napivdorohotsinnoho ta dekoratyvnoho kaminnia pid chas pryvatyzatsii (korporatyzatsii): nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy ta Fondu derzhavnoho maina Ukrainy vid 21.05.2001 № 242/855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0494-01#Text>
10. Pro otsinku maina, mainovykh prav ta profesiinu otsinnochnu diialnist v Ukraini: Закон України від 12 lypnia 2001 r. № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>
11. Pro zatverdzhennia Metodyky otsinky maina: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 hrudnia 2003 r. № 1891 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20 liutoho 2019 r. № 224). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1891-2003-%D0%BF?find=1&text>
12. Yak otsiniuvaty koshtovnosti z dorohotsinnykh kameniv i metaliv / V.V. Indutnyi [ta in.]; vidp. red. V.I. Pavlyshyn; Derzhavnyi hemolohichnyi tsentr Ukrainy. – K.: TOV «ALMA», 2002. – 272 s.

13. Pro akredytatsiiu ta pidhotovku ekspertiv-hemolohiv dorohotsinnoho, napivdorohotsinnoho ta dekoratyvnoho kaminnia: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 chervnia 1996 r. № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/673-96%D0%BF#Text>
14. Pro zahalnu klasyfikatsiiu ta otsinku vartosti pryrodnoho kaminnia: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 vid 27 lypnia 1994 r. № 512. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/512-94-%D0%BF#Text>
15. Pro zatverdzhennia: taryfiv na roboty, poviazani z provedenniam ekspertyzy ta pidhotovkoiu ekspertiv-hemolohiv z dorohotsinnoho, napivdorohotsinnoho ta dekoratyvnoho kaminnia; form vysnovkiv za rezultatamy ekspertyzy dorohotsinnoho, napivdorohotsinnoho ta dekoratyvnoho kaminnia; formy «Svidotstva», a takozh «Polozhennia pro akredytatsiiu ekspertiv-hemolohiv dorohotsinnoho, napivdorohotsinnoho ta dekoratyvnoho kaminnia»: nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 29.01.1997 № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0072-97#Text>
16. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vykonannia hemolohichnoi ekspertyzy dekoratyvnoho kaminnia, yoho shtuchnykh analohiv, hirsykykh porid ta mineralnykh rechovyn (u novii redaktsii): nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy, Derzhavnoho hemolohichnoho tsentru Ukrainy vid 26.12.2006 № 89/06. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v89_0214-06#Text
17. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy u zviazku z pryiniattiam Zakonu Ukrainy «Pro standartyzatsiiu»: Zakon Ukrainy vid 20 veresnia 2019 r. № 124-IX // Holos Ukrainy vid 16.10.2019 – № 197.

УДК 549.091:342.951

П.Н. Баранов, доктор геологических наук, профессор,
судебный эксперт
E-mail: pn2dsbaranov@gmail.com
Р.С. Кирич, доктор юридических наук, доцент,
судебный эксперт
E-mail: kirinrs62@gmail.com
Днепропетровский НИЭКЦ МВД Украины,
ул. Строительный тупик, 1, Днепро, 49033, Украина

*Современные проблемы нормативно-правового
регулирувания в сфере геммологической экспертизы*

Анализируются положения нормативно-правовых актов, связанных с особенностями регулирования геммологических правоотношений. Исследуются проблемы стоимостных отношений в судебной геммологической экспертизе, непосредственно обусловленных состоянием геммологического объекта (залегающего в недрах, минерального (первичного), находящегося в производстве и вторичного), формой собственности владения им и статусом субъекта владения. Авторы обращают внимание на особенности применения положений оценочного законодательства относительно геммологических отношений в виде содержащихся замечаний о деятельности судебных экспертов. Рассмотрены отдельные проблемы экспертизы и стандартизации в геммологических правоотношениях.

Ключевые слова: геммологические правоотношения, драгоценные камни, стоимость, оценка, стандарты, геммологические ресурсы, судебная экспертиза.

UDC 549.091:342.951

P. Baranov, D. Sc (Geol.), Professor, Forensic expert
E-mail: pn2dsbaranov@gmail.com
R. Kirin, Doctor of Laws, Associate Professor, Forensic expert
E-mail: kirinrs62@gmail.com
Dnipropetrovsk SRECC MIA of Ukraine
1 Stroitelny puffin Str., Dnipro, 49033, Ukraine

*The modern problems of legal regulation
in the field of gemological examination*

The provisions of normative legal acts related to the peculiarities of regulation of gemological legal relations is analyzed in the article. The problems of value relations in forensic gemological examination, directly caused by the state of the gemological object (subsoil, mineral (primary), production and secondary), the form of ownership of it and the status of the subject of ownership, are investigated. The authors draw attention to the peculiarities of the application of the provisions of the appraisal legislation to gemological relations in the form of the available warnings regarding the activities of forensic experts. Some problems of examination and standardization in gemological legal relations are considered.

Keywords: gemological legal relations, precious stones, cost, appraisal, standards, gemological resources, forensic examination.